

2020 – DOSARELE PATRIMONIULUI (LXVIII):

monografia ca utopie? - „omul de venesecție” - prima „carte de vise”...?

– est modus in rebus! - Doctore, vindecă-te pe tine însuși!

2020 Anul omagial al pastoratului părinților și copiilor

Horatio

Este o măsură în toate ...!
Est modus in rebus

Dosarele patrimoniului (LXVIII)

**Tu drumul drept îl ține
Și nu călca hotarul
pus între rău și bine!**

**... a fost distrusă și
tiparnița recent adusă
din Olanda, care urma
să fie instalată la Sibiu ...**

**moară de hârtie la
Cârtișoara - 1768
Orlat - 1770**

**Monografia
ca utopie?**

**prima
„carte de vise”
la Sibiu?**

Doctore, vindecă-te pe tine însuși!

În lucrarea „Patrimoniu preindustrial și industrial în România” (vol.II) istoricul sibian Volker Wollmann prezintă și alte informații privind morile de hârtie: «În veacul al XVIII-lea au apărut, în special în Transilvania, mai multe „mori de hârtie” cu regim de manufactură: la Brașov (1712), Cluj (1718), Făgăraș (1725) – manufactură în care se fabrica hârtie „regală”, sau de „cancelarie” pentru Biblii și pentru tipar; Roșcani (jud. Hunedoara), fabrica lui Michael Konnerth (1752) - care era obligat prin contract să-i învețe meserie pe muncitorii iobagi; Fundeni (1768), **Cârtișoara (jud. Sibiu) (1768), Orlat (jud. Sibiu) (1770)**, Strungari, pe Valea Sebeșului (1771), proprietatea lui Johann Erd din Sebeș, și Prundu Bârgăului (în anul 1786, iar nu în 1768 – an folosit greșit la sărbătoarea bicentenarului acestei fabrici). Această fabrică este prima de acest gen în care s-a lucrat cu mașini moderne, întrebuițându-se deja din anul 1858 mașini cu sita continuă (*Nassmaschine*), dar paralel se mai practica prelucrarea manuală a suspensie fibroase din căzi („*Bütten für handgeschöpftes Papier*”)...».

Col.Ioan Părean primește - în sprijinul ediției a II-a a monografiei comunei Orlat - o contribuție importantă, adusă de lucrarea istoricului sas, acesta prezentând în subcap.1.7.2.6. **Fabrica de mucava și cartonaje din Orlat** (jud. Sibiu): «La Orlat (jud. Sibiu) a funcționat, (...), o fabrică de mucava și cartonaje folosite în special pentru legătorii de cărți. Ea a fost cumpărată de Gustav Fonn, care deținea la Orlat și o fabrică de postav și de stofe din lână de la industriașul

brașovean Poor. După 1933, fabrica a intrat în proprietatea fiicei Marianna Fonn (căs. Munteanu). Pe baza datelor păstrate în arhiva familiei, știm că fabrica a fost dotată cu 2 Holländer, un butoi cilindric de 600 l, o mașină de fabricat carton de 12 ml, 2 prese cilindrice, 2 cuțitoaie și instalații de uscat carton. **Producția lunară era de aprox. 3.800 kg.** Fabrica a avut de suferit în urma unui incendiu izbucnit în noaptea de 13/14 iunie 1948, dar a fost refăcută, supraînălțată și prevăzută cu o șarpantă nouă. Mașinile au fost revizuite și piesele din lemn înlocuite, dar după scurtă vreme producția a încetat definitiv, rezultatul fiind deteriorarea celor două corpuri principale ale fabricii. Se mai văd și azi urmele sistemului de transmisie, care a funcționat cu ajutorul unor curele. S-au păstrat și fundamentele din beton ale unor mașini». În cele 7 volume - apărute în condiții grafice excepționale, cu sprijinul Forumului Democrat German - se prezintă multe informații inedite, inclusiv istoricul **Fabricii de postav Orlat.**

În cartea „**Din cronici și hrisoave**” (1987), istoricul brașovean Gernot Nussbächer prezintă mai multe informații ce pot contribui la istoria tiparului din Sibiu: «Cu tipăriturile sibiene din primul deceniu al secolului al XVII-lea am putut completa activitatea tipografului sibian Grüngrass pentru anii 1605-1607. Acesta a tipărit, în calendarele sibiene, cele mai vechi reprezentări ale „**omului de venesecție**” cunoscute din Transilvania. Cercetătorul sibian dr. Gustav Gündisch a descoperit la Așel (jud. Sibiu) în anul 1963 fragmente din **prima „carte de vise” tipărită în țara noastră.** Ea a fost editată la Sibiu în anul 1616, fiind printre primele tipărituri scoase de **Jacob Thilo** pe cheltuiala lui Benjamin Fiebick. (...) Tot la Așel noi am putut găsi mai multe fragmente ale unor tipărituri sibiene, printre care și prima coală cu foaia de titlu a calendarului sibian pe anul 1654, întocmit de către Israel Hiebner von Schneeberg și tipărit de **Marcus Pistorius.** Din tipografia lui Pistorius provin, de asemenea, niște rugăciuni redactate de Andreas Oltard, tipărite în 16 pagini pe la 1653. Probabil și sfârșitul traducerii lui Martin Luther după cartea lui Isus Sirah, descoperit de asemenea la Așel, provine dintr-o tipăritură sibiană. La Arhivele Statului din Sibiu se găsesc de asemenea și fragmente ale unor calendare sibiene pe anii 1631 sau 1642, 1670, 1679 și neidentificate. „**Articolele dietale**” ale dietelor din Transilvania s-au tipărit în secolul al XVII-lea de cele mai multe ori la Cluj și Alba Iulia. Singura tipăritură de acest gen despre care cunoaștem că s-ar fi imprimat la Sibiu de către Stephan Jüngling au fost articolele dietei ținute la Sibiu în august 1686. (...) dorim să semnalăm o scrisoare din 7 mai 1697 a delegaților brașoveni aflați la Sibiu, prin care aceștia îi comunică judeului primar Johann Mankesch din Brașov că, în incendiul izbucnit în orașul Cluj, **a fost distrusă și tiparnița recent adusă din Olanda, care urma să fie instalată la Sibiu.** Este foarte probabil ca acțiunea de reutilizare a tipografiei sibiene să fi avut tangențe cu activitatea marelui tipograf **Misztótfalusi Kis Miklós,** stabilit la Cluj după o strălucită activitate tipografică în Olanda. Sperăm că, pentru scrierea istoriei tiparului sibian, contribuțiile noastre vor fi utile și vor putea completa imaginea evoluției acestei instituții de cultură de-a lungul secolelor XVI-XVII».

Titlul lucrării prof.univ. Zoltán Rostás – „**Monografia ca utopie, Interviuri cu Henri H.Stahl**” (2000) – oferă un prilej de meditație. A scrie monografia unui sat este o muncă migăloasă și anevoioasă, dovadă că puține localități au monografii. Unele localități au lucrări monografice, multe rezumându-se la simple micromonografii. Astăzi puțini mai cercetează istoria locului în care

trăiesc, majoritatea populației refugiindu-se în lecturi ușoare. Cum se explică marele succes al rebusurilor?

Câți contemporani mai cunosc cugetarea (Horațiu): „**Est modus in rebus** sunt certi denique fines/Quos ultra citraque nequit consistere rectum” – „**Este o măsură în toate, Tu drumul drept îl ține/ Și nu călca hotarul pus între rău și bine**”?

Monograful cercetător poate fi comparat cu colecționarii veritabili, pasionați de hobby-ul loc, ei nelimitându-se doar la a aduna informații despre localitatea cercetată ci trebuind să la analizeze și ulterior să le sintetizeze, într-un „puzzle” logic și atractiv pentru a-l transmite comunității căreia îl dedică. Multe evenimente istorice trebuie interpretate, mulți contemporani necunoscând istoria și fiind reticenți la orice mică „deviere” de la noua cultură a site-urile web popularizatoare. Aici ar trebui să amintim expresia folosită în Biblie – în Evanghelia după Luca 4:23 – în care «Isus le-a zis: „Fără îndoială, Îmi veți spune zicala aceea: „**Doctore, vindecă-te pe tine însuși**”, și Îmi veți zice: „Fă și aici, în patria Ta, tot ce am auzit că ai făcut în Capernaum”». Comparația a două meserii aparent lipsite de tangență, consider că este edificatoare, proverbul amintit fiind o critică directă a ipocriziei, cu care se confruntă atât doctorul cât și istoricul, ambii fiind „acuzati” că nu-și rezolvă propriile defecte, înainte de a încerca să le soluționeze la alții. Ce l-a făcut pe marele cercetător Henri H. Stahl să afirme că **activitatea asiduă și foarte sistematică a unui monograf este o „utopie”**? Să fi constatat el, spre finalul vieții, că realizările sale și ale echipelor de tineri cercetători etnologi s-au materializat în lucrări modeste, cercetarea monografică efectivă devenind un vis, fără final? Multe activități de documentare sunt rodul desfășurate pe parcursul multor ani (chiar a zecilor de ani), la apariția monografiei, putându-se constata că obiective istorice s-au demolat, dispărând în negura vremurilor!

Lucrările monografice sectoriale – cum sunt cele ale istoricului Volker Wollman, sau ale ing. Marcel Stancu - sunt oportune și necesare, în condițiile în care industrii, tehnologii, utilaje și mijloace de transport dispar – fără urme – în crize economice sau politice ciclice, mondiale sau zonale.

(va urma)

Marius HALMAGHI

Sursa online:

<https://www.tribuna.ro/stiri/cultura/2020-dosarele-patrimoniului-lxviii-monografia-ca-utopie-omul-de-venesectie-prima-carte-de-vise-est-modus-in-rebus-doctore-vindec-te-pe-tine-insuti-155606.html>

În: Tribuna, 11 decembrie 2020